

Warszawa, 2005-07-12

RU/ 188 /05 /ALD

Sąd Najwyższy
z siedzibą
w Warszawie

WNIOSEK

o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie budzącego wątpliwości przepisu art. 822 § 1 Kodeksu cywilnego

Działając na podstawie art. 60 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 z późn. zm.) oraz art. 28 ustawy z dnia 22 maja 2003r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych (Dz. U. Nr 124, poz. 1153 z późn. zm.) Rzecznik Ubezpieczonych zwraca się z wnioskiem o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie budzącego wątpliwości przepisu art. 822 § 1 Kodeksu cywilnego.

Czy na podstawie art. 822 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.) istnieje odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń w przedmiocie zaspokojenia roszczeń poszkodowanego małżonka z tytułu szkód na osobie powstałych wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia (koszty poniesione z tego powodu, renty, zadośćuczynienie) wyrządzonych przez współmałżonka w przypadku, gdy między małżonkami istnieje ustawowa wspólność majątkowa?

Uzasadnienie

Ze skarg napływających do Rzecznika Ubezpieczonych, jak również analizy orzecznictwa wynika, iż istnieją wątpliwości dotyczące kwestii traktowania poszkodowanego małżonka jako osoby trzeciej w sytuacji jego wystąpienia do zakładu ubezpieczeń, w którym był ubezpieczony współmałżonek - sprawca szkody, z żądaniem zwrotu kosztów poniesionych w powodu uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia na podstawie art. 444 § 1

k.c., przyznania renty na podstawie art. 444 § 2 k.c. oraz zadośćuczynienia na podstawie art. 445 § 1 k.c.

W praktyce Rzecznika Ubezpieczonych można się spotkać różnorodnym podejściem do przedstawionego problemu ze strony poszczególnych zakładów ubezpieczeń, na gruncie zarówno przepisów Kodeksu cywilnego, jak i ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 z późn. zm.).

Ze spraw rozpatrywanych przez Rzecznika wynika, że w większości przypadków zakłady ubezpieczeń za uzasadnione roszczenie z tytułu szkód na osobie wyrządzonych przez sprawcę współmałżonkowi uznają jedynie roszczenie o zadośćuczynienie, jednocześnie odmawiając wypłaty odszkodowania z tytułu kosztów poniesionych w związku z uszkodzeniem ciała lub rozstrojem zdrowia oraz przyznania renty z tytułu: utraty całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej, zwiększenia się potrzeb poszkodowanego oraz zmniejszenia się widoków powodzenia na przyszłość. Są takie zakłady, które odrzucają zasadność wszelkich roszczeń z tytułu szkód na osobie, nawet roszczenie o zadośćuczynienie.

Oddalając ww. roszczenia zakłady ubezpieczeń przedstawiają następującą argumentację prawną, której podstawy upatrują w przepisach prawa rodzinnego.

W szczególności uznają, iż w przypadku tego typu roszczeń zastosowanie znajduje art. 33 pkt 7 k.r.o., zgodnie z którym odrębny majątek każdego z małżonków stanowią przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość.

Dodatkowo na potwierdzenie swojego stanowiska zakłady ubezpieczeń przywołują orzecznictwo Sądu Najwyższego takie jak: wyrok SN z dnia 30.01.1963r., III CR 111/ 62; uchwała SN z dnia 19 maja 1989r., CZP 52/ 89; uchwała SN z dnia 29.11.1996r., III CZP 118/ 96; wyrok SN z dnia 14.09.2000r., V CKN 111/00.

Zakłady ubezpieczeń wnioskują, że w sytuacji gdy między małżonkami istnieje wspólność majątkowa, a wyżej cytowany przepis art. 33 pkt 7 k.r.o. wyłącza z majątku odrębnego renty należne na podstawie art. 444 § 2 k.c., małżonkowi poszkodowanemu przez współmałżonka przysługuje wyłącznie roszczenie o zadośćuczynienie stanowiące majątek odrębny lub ewentualnie odszkodowanie z art. 444 § 1 k.c. Takie stanowisko prezentuje część zakładów ubezpieczeń (np. TUiR Warta S.A.). Inne zaś stwierdzają, że w świetle art. 33 pkt 7

k.r.o. istnieje podstawa do oddalenia wszystkich roszczeń z tytułu szkód na osobie poza zadośćuczynieniem (np. PZU S.A.). Jak wcześniej zostało wspomniane pojawiają się także stanowiska wykluczające odpowiedzialność za wszelkie szkody na osobie łącznie z zadośćuczynieniem (np. TU Compensa S.A., HDI Samopomoc T.U. S.A.).

Wymienione w pkt 7 art. 33 k.r.o. odszkodowanie (np. z tytułu kosztów leczenia, dodatkowego odżywiania, rehabilitacji, przygotowania do innego zawodu) lub zadośćuczynienie przysługujące poszkodowanemu małżonkowi należą do majątku odrębnego. Wyłączenie z majątku odrębnego renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności zarobkowej albo zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia w przyszłości oznacza, że należy ona do majątku wspólnego. Wobec tego, że z ekonomicznego punktu widzenia w zakresie środków utrzymania spełnia ona taką rolę jak wynagrodzenie za pracę, należy przynależność renty do majątku wspólnego ocenić według zasad dotyczących wynagrodzenia za pracę, w konsekwencji uznać, że wierzytelność o rentę należy do majątku odrębnego poszkodowanego małżonka - art. 33 pkt 8 k.r.o., natomiast dopiero pobrana renta należy do majątku wspólnego - art. 32 § 2 pkt 1 k.r.o. (J. Gajda, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, K. Pietrzykowski J. Winiarz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2003, s. 369).

Rzecznik nie podziela stanowiska zakładów ubezpieczeń chociażby z tego względu, iż powołany przepis k.r.o. jako regulujący stosunki między małżonkami rozgranicza jedynie majątek wspólny i odrębny małżonków, nie przesądzając natomiast o odpowiedzialności odszkodowawczej między małżonkami.

Zdaniem Rzecznika przedstawiana przez zakłady ubezpieczeń argumentacja nie daje wystarczających podstaw do odmowy wypłaty świadczenia w postaci stosownej renty, czy też zwrotu kosztów poniesionych w związku z doznanymszczerbkiem na zdrowiu. W ocenie Rzecznika w danym przypadku nie można uznać, że roszczenia z tytułu szkód na osobie dotyczą wyrównania szkody w dorobku wspólnym małżonków. Oczywiście należy zaznaczyć, iż renta w przypadku jej wypłacenia będzie zaliczana do majątku wspólnego małżonków, jednocześnie należy jednak pamiętać, że majątek ten będzie stanowił źródło zaspokojenia osobistych potrzeb małżonka. Trzeba zwrócić bowiem uwagę, że w okresie trwania małżeństwa między majątkiem wspólnym małżonków a majątkiem odrębnym zachodzą różnego rodzaju związki, zwłaszcza w postaci nakładów z majątku wspólnego na majątek odrębny i odwrotnie (J. Gajda, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, K. Pietrzykowski J. Winiarz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2003, s. 358). Należy pamiętać, że małżonkowie mogą dokonywać przesunięć określonych przedmiotów

majątku wspólnego do majątku odrębnego. Istnieje także możliwość zmiany, wyłączenia lub ustania wspólności majątkowej.

Wyodrębnienie dorobku małżonków, jako majątku objętego wspólnością ustawową, sprawia że w czasie jej trwania istnieją trzy masy majątkowe, a więc majątek obojga małżonków objęty wspólnością łączną oraz majątki odrębne każdego z małżonków, przy czym do majątku wspólnego stosuje się przede wszystkim przepisy prawa rodzinnego, natomiast do majątków odrębnych stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego z zastrzeżeniem pewnych odmienności wynikających z unormowań art. 33 k.r.o. Pomimo odrębności prawnej tych trzech mas majątkowych – w czasie trwania wspólności ustawowej praktycznie nie są one wyodrębnione i z reguły stanowią zwartą całość, która podlega rozdzieleniu i rozliczeniu po ustaniu wspólności. Oznacza to między innymi, że każde uzyskane odszkodowanie może stanowić nakład zarówno na majątek wspólny, jak i na majątek odrębny (J. Gajda, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, K. Pietrzykowski, J. Winiarz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2003, s. 314-315). Wydaje się, że fakt ten nie może powodować ograniczenia roszczeń odszkodowawczych między małżonkami.

Rzecznik uznaje za słuszny pogląd, iż nawet jeśli małżonek – sprawca szkody kierował pojazdem mechanicznym objętym wspólnością ustawową, to nie można w tej sytuacji mówić o konfuzji, jak w przypadku szkody w mieniu objętym wspólnością majątkową małżonków. Poszkodowany małżonek nie jest jednocześnie wierzycielem i dłużnikiem. Przysługuje mu wyłącznie przymiot wierzyciela, gdyż mamy do czynienia ze szkodą związaną z dobrem osobistym poszkodowanego, jakim jest jego zdrowie. Za wyrządzoną mu szkodę odpowiada na podstawie przepisów o czynach niedozwolonych wyłącznie współmałżonek, przy czym w razie wyrządzenia szkody pojazdem mechanicznym objętym wspólnością ustawową, sprawca będzie odpowiadać na zasadzie winy. Wynika z tego, że w takim wypadku istnieje odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń co do zaspokojenia roszczeń poszkodowanego małżonka z tytułu szkód na osobie powstałych wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia (wszelkie koszty, renta, zadośćuczynienie). Ponieważ w przypadku szkody na osobie poszkodowany małżonek jest wyłącznie wierzycielem, a zatem znajduje się w innej sytuacji prawnej niż w przypadku szkody na mieniu objętym wspólnością majątkową, przeto wydaje się uzasadniony wniosek, że jest on w danym przypadku osobą trzecią w rozumieniu art. 822 § 1 k.c. (S. Reps, *Odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń za szkody wyrządzone przez posiadacza lub kierującego pojazdem mechanicznym osobom im bliskim*, Prawo Asekuracyjne 3/ 2004, s. 61).

Wydaje się również, że przyjęcie odmiennego poglądu może prowadzić do zróżnicowanego i zarazem nierównego traktowania małżonków objętych ustawową wspólnością majątkową w stosunku do tych, którzy poprzez umowę wspólność tę ograniczyli lub wyłączyli.

O ile w przypadku szkód na mieniu stanowiącym dorobek obojga małżonków, jest oczywiste, że nie zachodzi odpowiedzialność cywilna małżonka wobec współmałżonka, to w przypadku szkód na osobie wydaje się, że taka odpowiedzialność istnieje.

Mając na uwadze, że powyższy przepis wywołuje rozbieżności interpretacyjne Rzecznik Ubezpieczonych wnosi jak w petitum wniosku.

Rzecznik Ubezpieczonych

dr Stanisław Rogowski